کورتە مێژوویەکی تازەگەری لە هونەری شێوەکاری ڕۆژئاوادا

(بەشی چوارەم)

نووسینی: گارا

فوتوریزم

جوڵانەوەو کات و ووزە

نیشاندانی جوڵاندنەوەو کات و خێرایی بەیەکەوە لەکارێکی هونەریدا ناوەڕۆک و ئامانجی گروپی هونەری فوتوریزم بوو «Futurism»، کە شاعیرو نوسەری ئیتالیایی فیلیبۆ تۆماسۆ مارێنێتی «Filippo Tommaso Marinetti» «1878-1944» ڕابەری سەرەکی و خاوەنی بیرۆکەکەی بوو. فوتوریزم وەک ڕەشەبایەکی توندو تیژ و کورت لە ئیتالیاوە سەریهەڵدا و کاریکردە سەر ئەودوای هونەرمەندان و نوسەرانی وڵاتە ئەوروپییەکان، وەکو بیرۆکە لەساڵی ١٩٠٨ دا لەلای مارێنێتی دروستبوو، بەڵام لە ساڵانی ١٩٠٩ و ١٩١٠ دا وەکو مانیفێست بە چەند زنجیرەیەک بڵاوبووەوە. یەکەمین و گرنگترین مانیفێستیان ئەوەبوو کە لە ٢٠ ـ ٢ ـ ١٩٠٩دا بە یازدە خاڵ لە لاپەڕەی یەکەمی ڕۆژنامەی فەرەنسی لافیگارۆدا بڵاویکردەوە، پاشانیش جارێکی دی لە ڕۆژنامەی «Poesia» لە میلانۆی ئیتالیا بڵاوکرایەوە. بەمپێیە ڕۆژی ٢٠ی ٢ ساڵی ١٩٠٩بە یەکەم ڕۆژی ئاشکرابوونی فوتوریزم لە مێژووی هونەری شێوەکاری ڕۆژئاوادا دادەنرێت.

فوتوریزم لە بنچینەدا پڕۆژەیەکی ئەدەبی بوو. پاشان لە دەوروبەری ساڵی ١٩٠٩ دا هەندێ هونەرمەندی بەناوودەنگی ئەوسای ئیتالیا بیرۆکەکەی مارینێتییان پەسەندکردو لە دەوری کۆبوونەوە. ئەوەبوو لەساڵی ١٩١٠دا بە مانیفێستێکی تایبەتی بەشداری هونەری شێوەکاریان لە پڕۆژەکەی مارێنێتیدا ڕاگەیاند. ئەو هونەرمەندانەش ئەمانە بوون. « ئەمبەرتۆ بۆچینی Umberto Boccioni»«١٨٨٥ـ ١٩٤٧» «جینۆ سەفەرینی «Gino Severieni» ١٨٨٣ ـ ١٩٦٦ لۆگی روسۆلۆ Lugi Russolo» «١٨٨٥ ـ ١٩٤٧» »کارلۆ کارا Carlo Carra» «١٨٨١ ـ ١٩٦٦» «جیاکۆمۆ بالا Giacomo Balla» «١٨٧١ ـ ١٩٥٨» .

فوتوریزم وەک وەڵامدانەوەیەکی مارێنێتی و ئەو هونەرمەندانەی دی بۆ بارودۆخی ئەوکاتی ئیتالیا هاتە گۆڕێ. بەڵام ئەوان زۆر توندوتیژو سەرپەڕانە بانگهێشتی ڕوخانیان ڕاگەیاندبوو، دەرهەق بە دواکەوتوویی ئیتالیا خۆیان بە لێپرسراو دەزانی. و بڕوایان وابوو بۆ ئەوەی ئیتالیا لەو حاڵەتە دواکەوتوویە ڕزگاریببێت، دەبێ گشت دابو نەرێتە کۆنەکان، وەکو سیستمی پەروەردەکردن، دانیشگاکان ، ڕێبازە ئەکادیمییەکان لە ئەدەب و هونەردا، تا دەگاتە مۆزەخانەو کتێبخانەکانیش بڕوخێندرێن. بە مەبەستی دووبارە بونیادنانەوەی و نوێکردنەوەی ئیتالیا . ئەوان ئەوی دەم وەکو بازاڕێکی فرۆشتنی لەنگەو شتی کۆن و ئەنتیک تەماشای ئیتالیایان دەکرد.

بەحوکمی ئەو هەستە نیشتمانپەرست و نوێخوازەیان، کە لەسەر باوەڕێکی پتەو بە نوێکردنەوەی ئیتالیا بونیادنرابوو، گەلەک توند لەگەڵ دیدی مۆسۆلینیدا تەبا سازان، بگرە مارێنێتی لە بیرۆکەی ڕوخاندندا لە مۆسۆلینی تیژڕەوتر و سەرپەڕتر بوو. چونکە لای مارێنێتی دروشمی سەرەکی ڕوخاندن و هەمیشە ڕوخاندن بوو، بەڵام لای مۆسۆلینی بیرۆکەی بیناکردنەوەشی لەتەکدا بوو. بەم

پێیە لە ڕوانگەی سیاسییەوە ناکرێت فۆتۆریزم لە فاشیزمی ئیتالیایی جیابکرێتەوە، بگرە ئەوان لە ئاستێکی قووڵتریشدا کاریاندەکرد کە ئاستی ئەدەب و هونەر و فیکر بوو. لە بۆ دارِشتنی دیدی فوتوریستانەیان سوودێکی زۆریان لە فەلسەفەی سوپەرمانگەرای نیتشەو فەلسەفەی برگسۆن وەرگرتبوو. تەواو دژی هەستی لاوازو ڕۆحی سستی بوون لە مرۆڤدا، ئەم دژایەتیانە بەرەو جێگایەکی هێند تەسکی بردن، دژی خۆشەویستی و ئەڤینی ئافرەت وەستانەوە، حەزیان بە چارەی ئافرەت نەدەکرد، پێیان وابوو خۆشەویستی پیاو سست و لاوازدەکات و ئەوەشیان دژ بە ئامانجەکانی فوتوریست لەقەڵەمدەدا. بە پێچەوانەی ئەوەشەوە فوتوریستەکان ئەگەرچی خۆیان شێوازی تیرۆر و چەکیان نەگرتەبەر، قەناعەتی تەواویان بەوە هەبوو مرۆڤ دەبێت گیانی شەڕانگێزی لە خۆیدا بچێنێت، نەترس بێت، لەگەڵ جەنگدا بێت، بەردەوام ڕۆحی «خەتەر» لە خۆیدا سەوزبکات، هەردەم لە دۆخی پەلاماردان و هێرشدا بێت.

جارێکیان مارینێتی لەسەر تەختی یەکێک لە شانۆکانەوە قسە بۆ خەڵک دەکات و پرەنسیپەکانی فوتوریزمییان بۆ شیدەکاتەوە، گوێگرەکان هێندە توڕەدەبن، دەیدەنە بەر تف ولەعنەت و دەکەونە شوشەبارانکردنی. ئەوکات مارینێتی دەڵێت : «من ئەمەم دەویست، واملێکردن دارو شوشەم تێبگرن، شەڕانگێزبن و گشت پرەنسیپەکانی فوتوریزم پەیڕەوبکەن».

جگە لەو مانیفێستە سەرەکییەی کە باسمانکرد فوتوریستەکان، چەندین مانیفێستی تریان بڵاوکردەوە، لەوانە مانیفێستێکی تایبەت بە مۆزیک، یەکێکیش تایبەت بە ئەدەب و هونەر و یەکێکیش تایبەت بە شێوەکارو مانێفێستێکیش بۆ تەکنیک. ئەم مانیفێستەی دواییان بایەخێکی بێوێنەی بۆ هونەرمەندە شێوەکارەکان هەبوو، چونکە ئەوان بڕوایان وابوو کە ئامڕازە نوێکان کاریگەرییەکی گرنگیان لەسەر سایکۆلۆژیای مرۆڤ هەیە، لاشیان گرنگ بوو هەستەکانی مرۆڤ بۆ کۆمەڵێک هەستی میکانیکی بگۆڕن، ئەو گۆڕانکارییەشیان بە جۆرێک لە پێشکەوتن تەماشادەرکرد، لێرەشەوە بە پێویستیان دەزانی تەکنیک و پیشەسازی پێشبکەوێت. ئەوان گوێیان لە جۆرە مۆسیقایەکی تایبەتی دەگرت کە هەستی تەکنیکی بدایەتە گوێگر، جۆرە مۆسیقایەک کە خشەخش و جیکەجیکی ئامێرەکانی بگەیاندایە، هەموو ئەم جۆرە پرەنسیپانەشیان لە مانیفێستی تەکنیکدا ڕوونکردبووەوە.

تاساڵی ١٩١٢، ناوبانگی فوتوریزم لە ئیتالیا نەچووبووە دەرەوە، بەڵام کە هێرفارت فالدنی دەرهێنەری گۆڤاری «شتورم» لە بەرلین کەوتە پاڵپشتیکردنیان و لەوێ پێشانگایەکی بۆ کارەکانیان ڕێکخست، ئیدی دەرەوەی ئیتالیاش بە فوتوریزم ئاشنابوو. ئەوەبوو هەمان پیشانگا لە لەندەن، پاریس، دەنهاخ، ئەمستەردام، کۆلن، هەروەها لە نەمساو ئونگارو سویسراش نیشاندرا و کاریکردە سەر گەلەک هونەرمەندی ئەوروپی دیکە، وەکو دیلۆنی، کۆبکا، فرناند لیژی، مارسیل دۆشا، پیت مۆندریان و چەندین گروپی فوتوریستی دیکە لە بەریتانیاو ئونگارو پۆلۆنیا. بەڵام دەبێت بڵێین ئەو گروپە فوتوریستیانەی دی هیچیان هێزی فوتوریزمی ئیتالییان نەبوو.

ئەوەی لێرەدا مەبەست و خواستی منە، دەرخستنی فوتوریزمە لە بواری هونەری شێوەکارد، واتە چۆنێتی بەرجەستەبوونی «وزە، خێرایی، جوڵاندنەوە و کات» پێکەوە لە کارێکی هونەری شێوەکاردا، هەروەها ڕەنگدانەوەی سەرجەمی بیروبۆچوونەکانی مارینێتی لای هونەرمەندە شێوەکارە فوتوریستەکان.

نیشاندانەوەی جوڵان و خێرایی و کات لە تابلۆی هونەرمەندێکی شێوەکاری فوتوریستدا، وەک شێوە لە ژێر کاریگەری کارە کوبیستەکاندا بوو، بەڵام وەکو ڕەنگ کەوتبووە ژێر کاریگەری ئەمپرسونیستەکانەوە، بە تایبەت قۆناغەکانی دوای ئەمپرسونیسیزم و هەندێ لە کاری فوفیستە فەرەنسییەکان و تەعبیرییە ئەڵمانییەکان. بۆ ئەوەی جوانی جوڵاندنەوەو خێرایی ببینرێت، هونەرمەندانی فوتوریست، هەندێجار شێوەکانیان تێهەڵکێشدەکرد، هەندێجاریش شێوەکان بەسەریەکدیدا ڕەسمدەکران، بە شێوەیەک لەهەندێ جێگادا یەکبڕیی «تقاطع» دروستبکەن، هەموو ئەوەش بۆ گەیاندنی هەستی جوڵاندنەوە بوو، لە هەندێ وێنەشدا بۆ دەرخستنی کات و خێرای هەمانشێوەیان لە نزیک یەکدی وێنەدەکرد و دووپاتیاندەکردەوە.

گەر هاتوو کاری فوتوریستەکانمان بەوچاوەوە خوێندەوە وەک ئەوەی هەوڵیاندابێت شێوەکان شیبکەنەوە، ئەوا بەمە هەڵەیەکی دژواردەکەین، لە ڕاستیدا مەبەستی فوتوریستەکان لە وێنەکردنی ئامرازی مۆسیقیی و هەندێ ئامرازی تەکنیکی دیکە، وەکو پاسکیل و تەلەفون و بیناو پرد و شەقام، بەوەفایی ئەوان بۆ بەستنەوەی کارەکانیان بە شارستانییەت و کۆمەڵگای پیشەسازییەوە ئاشکرادەکات «هەروەک چۆن لە بنەما و پرەنسیپە فیکرییەکانیاندا هەبوو»، هەربۆیەش کارەکانی فردیناند لیژی کاریگەرییەکی بینراوی لەسەر فوتوریستەکان هەبوو. فوتوریستەکان گۆڕانی بنەڕەتییان لە شێوەو ڕەنگدا نەکرد، بەڵکو سوودیان لەسەرجەمی ئەو گۆڕانکارییە بنەڕەتییانە وەرگرت بۆ نیشاندانی وزەو جوڵاندنەوەو خێرایی لە تابلۆو پەیکەردا.

کوبۆفوتوریزم

هونەرمەندە فوتوریستەکانی دەرەوەی ئیتاليا فوتوریستییان وەک خۆی دووپات نەکردەوە، بەڵکو تێکەڵیانکرد بە دەرەنجامی هەوڵ و کۆششەکانی خۆیان لە بواری نوێکردنەوەی شێوەدا، هەروەکو لای هونەرمەندانی ڕوس «کازیمیر مالیفیچ Kasimir Malewitsch »و «ناتاليا گۆنجارۆڤا Natalia Gontscharowa» دەبینین. ئەوان هێندەی لە ٨ ی ٣ی ١٩٠٩ دا بەیاننامەکەی مارێنێتیان بە ڕوسی لە ڕۆژنامەی «ڤێچا Wetsche» دا خوێندەوە، کەوتنە بەر کاریگەرییەکی قووڵییەوە، ویستیان چەند کارێک دروستبکەن کە تیایدا خێرایی و جوڵە نیشانبدەن، بەڵام ئەوەیان بە شێوەیەکی کوبیزمانە ئەنجامدا، لێرەوە ئەو کارە هونەریانە ناویان لێنرا «کۆبۆ ـ فوتوریزم».

ئەم هونەرمەندە ڕوسییانە جگە لەوەی پێشتر کارە کوبیستەکانی سیزانیان بینیبوو. ساڵی ١٩١٥ بۆ یەکەمجار لە پێترسبورگ چاویان بە پێشانگایەکی فۆتۆریستەکان دەکەوێت، بە ناوی «ترام وای». لەو کاتەدا چەمکی فوتوریزم وەکو وشەیەکی پێشکەوتوخواز دادەنرا و ئەوان شوێنێکی بالای دەدەنێ و جێگایەکی وەک جێگای جارانی تەعبیرییە ئەڵمانییەکانی پێدەبەخشن. کاریگەری فوتوریزم تەنیا لەلای مالیفیچ و گۆنجارۆڤ نامێنێتەوەو چەندانی تریش دەگرێتەوە، وەک «لۆچۆپۆڤ پۆپۆڤا Ljubow Popowa» «ئۆلگارۆ ڕۆزانۆڤا Olga Rosanova » « ناتاشا ئۆدالتشۆڤا Nadescha Udalzowa» کە لەگەڵ مالیڤیچدا پرەنسیپەکانی فوتوریزمیان لە شانۆدا بەکارهێنا و توانیان شانۆیەکی سەنتێتیستانە Synthetetische Theater دروستبکەن. لە ساڵی ١٩١٦ کازیمیر مالیڤیچ شێوازە سوپەرماتیزمەکەی خۆی تێکەڵاو بە فوتوریزم کرد کە بووە هۆی زیاتر ناساندنی فوتوریزم لە ڕوسیا.

ڕایۆنیزم ـ Rayonism

ڕایۆنیزم هێند لە کوبۆ فوتوریزم جیاناکرێتەوە، بگرە بە شێکە لەو شێوازە هونەرییە، چونکە هونەرمەندانی دروستکەری ڕایۆنیزم میشائیل لاریونۆڤ و خێزانەکەی ناتاليا گۆنجارۆڤ لە ژێر کاریگەری شێوازی فوتوریزمدا شێوازێکی نوێیان هێنایە گۆڕێ لە ڕەسمکردندا، کە لە ژێر کاریگەری مانیفێستی فوتوریزمدا شێوازێکی نوێیان هێنایە گۆڕێ لە ڕەسمکردندا کە لە شێوەی تیشک «Ray» دا دەبینرا، تیشکێک لە شەبەنگێکەوە هاتبێتە دەرێ، ئەم شێوازە لە نیگارکێشان ئەبستراکتانەبوو، چونکە وێنەی هیچ شتێکی واقیعی تیا نەدەبینرا. تیشکە بە یەکداچووەکان لەم تابلۆیانەدا پتر پێدەچوو لە خەیاڵی هونەرمەندەوە هاتبێتنە دەرێ، زۆریش ڕوکەش و بێ دیدگا«منظور» بوون.

لە ساڵی ١٩١٢ دا لاریۆنۆڤ مانیفێستی ڕایۆنیزمی بڵاوکردەوە، تیایدا هیمەتی خۆی بۆ ڕزگارکردنی شێوەکان لە واقیع ڕاگەیاند. ڕایۆنیزم کەسی ئەوتۆی لە خۆ کۆنەکردەوە، جگە لە دوو

هونەرمەندی ناوبراو، ڤلادیمیر تاتلینیش لێیان نزیکبووەوە، بەڵام شایەنی باسە تاتلین، جێگایەکی ئەوتۆی لەم شێوازەدا جێنەهێشت. لە ساڵی ١٩١٤ دا کە هەردوو هونەرمەند ڕوسیایان بەجێهێشت و سەفەری فەرەنسایان کرد، کار لە شێوازی ڕایۆنیزمدا کۆتاییپێهات.

چەند هونەرمەندێکی شێوەکاری فوتوریست

جیاکۆمۆ بالا Giacomo Balla

ئەو لە نێو فوتوریستەکاندا لە هەمویان بەتەمەنتر بوو، پتر لە ڕۆما دەژیا نەوەک لە میلانۆ کە وەک «مەڵبەندی فوتوریزم» ناسرابوو. لە تابلۆ زۆر بە ناوبانگەکانی تابلۆی «سەگێک لە ڕۆیشتندا» کە ساڵی ١٩١٢ دروستیکردبوو. بالا لەو وێنەیەدا چەندین جار قاچەکانی سەگێکی لە نزیک یەکەوە دووبارەکردبووەوە، بە جۆرێ شێوەی تایەیەکی وەرگرتبوو و هەستی جوڵان و ڕۆیشتنی لای بینەر دروستدەکرد، شایەنی باسە کە کارەکانی بالا بەر لەوەی بچێتە ڕیزی فوتوریستەکانەوە، گەلەک شاعیریانەو نازک و لە توندوتیژی بە دووربوو.

گینۆ سەڤەرینی Cino severinie

سەڤەرینی لە پاریس دەژیا، زیاتر خۆشی بە کاری کوبیزم دەهات و پتر لە گەڵ ئەوەندا گونجابوو، نەوەک فوتوریستەکان. سەرەتا کاریگەری پاریس و ژیانی شەوانەی ئەوێ بە کارەکانییەوە دەبینرا، بەڵام کە تەواو ئاشنای فوتوریزم بوو، ئیدی لە تابلۆکانیدا پەڵەڕەنگی خێرای بەکاردەهێنا تا لەو ڕێگایەوە هەستی جوڵاندنەوەیان تیا بسازێنێت، ئەو بەلایەوە گرنگ بوو لە ڕێگای ئیشەکانییەوە بیسەلمێنێت ئەو دژی ئیتالیای چەرخی نۆزدەیەو زیاتر پێشکەوتنی بۆ وڵاتەکەی دەوێت.

کارلۆ کارا carlo carra

گرینگی کارلۆ کارا لەوەدا بوو کە بووە پردێک لە نێوان فوتوریزم و فیکرەی «پیتورا میتافیزیکای Pittura Metafisica» دی گریکۆ. لە ساڵی ١٩١٢وە کارەکانی کارلۆکارا فاکتەری خێرایی تێکەوتبوو، ئەم کاریگەرییە ئیشەکانی کارلۆ کارای بەرەو کاری سێ ڕەهەندی برد و لە کاری پەیکەرسازیی نزیکیکردەوە. بەڵام لە ساڵی ١٩١٦ وە کارلۆ کارا تەواو بڕوای بە پیتۆرا میتافیزیکای گریکۆ هێناو بووە یەکێ لە پەیڕەوانی.

ئەمبەرتۆ بۆچیۆنی Umberto Boccioni

ئەمبەرتۆ بۆچیۆنی هەموو هونەرمەندە فوتوریستەکانی تر بە هەڵپەو گەرموگوڕتر بۆ فوتوریزم کاریدەکرد، لە هەموویانیش زیاتر لە مارینێتیەوە نزیک بوو. خاوەنی لایەنە تیورییەکەی فوتوریزم بوو لە هونەری شێوەکاردا. کارەکانی بۆچیۆنی بەرلەوەی ببێتە فوتوریست ئەبستراکت بوون، پەیکەرەکانی درێژکراوەی پەیکەرەکانی ئەمپرسیونیزم بوو، بە تایبەت کارەکانی «داردۆ ڕۆسۆ Dardo Rosso». بەڵام پاشان دەستکارییەکی بنەڕەتیانەی کێشە سەرەکییەکانی ناو هونەری پەیکەرتاشی کردو ئەم هونەرەی لە گەلەک پێوانەی ئەکادیمییانە ئازادکرد. ئەو هەنگاوێکی گەورەی نا بۆ داڕشتنی بنەماکانی پەیکەرتاشی نوێ. نمونەکانی بۆچیۆنی، بوون بە بەرچاوترین کاری پەیکەرتاشی

فوتوریستییانە، هەر خۆشی مانیفێستی پەیکەرتاشی فوتوریستیانەی دارِشت، ئەو مانیفێستەی زۆر لە مانیفێستی فوتوریستیانە بۆ وێنە گرنگتر بوو. بۆچیۆنی لە ئەنجامی قووڵبوونەوەی زۆردا لە هونەری فوتوریستییانەدا گەیشتە دۆزینەوەی شێوازی پەیکەری جوڵاو « الاسلوب المتحرک». ئەو لە بیناکردنی کارەکانیدا هەر مادەییەک بگونجابایە لەگەڵ بابەتەکەیدا بێ سڵکردنەوە بەکاریدەهێنا، زۆرجار شوشەو قژ و دار و بەردی دەلکاند بە کارەکانییەوە، گرنگترین شت لای ئەوە بوو پەیکەرێک دروستبکات هەستی جوڵاندنەوەو خێرایی بداتە بینەر.

بۆچیۆنی نەوەک تەنیا وەک شێوازی هونەری، بەڵکو وەکو کاراکتەریش فوتوریست بوو، ئەوەبوو لە جەنگی جیهانی یەکەمدا بەشداریکردو برینداریش کرا، دواتر مردنەکەشی هەر فوتوریستیانە بوو، کاتێ لە کاتی ئەسپسواریدا و لە گەرمەی غاردا بەربووەوەو مرد.

هەرچەند جەنگی جیهانی ڕۆڵێکی گەورەی لەکۆتاییهێنان بە فوتوریزمدا بینی، بەڵام ساڵی ١٩١٩ مارێنێتی خۆی بە ڕستەیەکی بە ناوبانگ کۆتایی بە فوتوریزم هێنا کاتێک گووتی « سیاسەت خۆی بەسەر هونەردا سەپاند..». گەرچی مارینیتی و مۆسۆلینی بۆ یەک ئامانج کاریاندەکرد، بەڵام مارینیتی بە هەڵەیەکی گەورەدا چووبوو کاتێک باوەڕی بەوەهێنا کە دەشێت سیاسەت و هونەر بەیەکەوە کاربکەن، ئەگەرچی ئامانجەکانیشیان هەمان شت.

جیاوازییەکی گەورە لە نێوان فوتوریزم و بزاوتە هونەرییەکانی تردا سەرەنجیبدەین، ئەو جیاوازییە گەورەیەیە سەبارەت بە پەیوەندی بە کولتوورەکانی دەرەوە، لە کاتێکداکوبیزم و فوفومیزم و ئەکسپرسیونیزم لە دیالۆگدا لەتەک کولتوورەکانی دەرەوەدا سەریانهەڵدا و گەورەبوون، فوتوریزم ڕێبازێکی تەواو خۆرئاوایی بوو، بگرە لای ئەوان ئیتالی لەپێش هەموو ئەوروپاشەوە بوو، وشەی «ئیتالیا» لای ئەوان لەسەروو وشەی ئازادیشەوە بوو.

فوتوریستەکان تەواو بیریان لای ڕوخاندنی داب و نەریتە کۆنەکان بوو. ئەخلاق و دین جێگایەکی ئەوتۆ گرنگیان لە جیهانی ئەواندا نەبوو. هەرچەند وەکو بیروڕای سیاسی فاشیستی بوون، بەڵام ناکرێت ئەوان لە دیدێکی سیاسی ڕووتەوە هەڵسەنگێنین، چونکە بەر لە هەر شتێک هونەرمەندبوون و تەنیا بە تیورەو کاری هونەری و لە ڕێگای سازدانی کۆڕو کۆبوونەوەو سیمینارەوە، بە چەکی مۆزیک و تابلۆو شانۆ کاریاندەکرد.

کاراکتەری مارێنیتی ڕۆڵێکی سەرەکی لەسەرجەم فوتوریزمدا دەبینی، ئەو چەند جارێک هونەرمەندانی لەسەر حیسابی خۆی دەبرد بۆ پاریس و مەسرەفی چالاکییەکانیانی لە گیرڤانی خۆی دابیندەکرد. بۆ هونەرمەندانی فوتوریستی دەرەوەی ئیتالیاش ڕوکاری فاشیستیانەی بزوتنەوەکە بایەخێکی ئەوتۆی نەبوو، چونکە ئەوان بایەخیان بەو نوێکاریانە دەدا کە بزاوتەکە لەگەڵ خۆیدا هێنای.

فوتوریزم دوای تەواوبوونی لە ساڵی ١٩١٩داو بە ڕەسمی لەسەر دەستی مارێنیتی خۆیدا، کاریگەرییەکی مەزنی لەسەر کۆمەڵێک هونەرمەندی دیکەی دوای خۆی بە جێهێشت، ئەم کاریگەرییە لە ئاستی کارتێکەریدا لە هونەرمەندانی کۆبۆفوتوریزم و ڕایونیزمی ڕوسیدا نەمایەوە، بەڵکو لە ئەڵمانیا کاریگەری قووڵی لای «ئۆگۆست مەکە»، «فرانز مارک» ، «لیونیل فاینىنگەر»، «ئۆتۆ دێکس»، «گیۆرگ گروس» کە ئەوسا لە دەوری گۆڤاری «Sturm» کۆبوبوونەوە بەجێهێشت، بگرە فوتوریزم کاریگەری لەسەر قوتابخانەی باوهاوسیش هەبوو، بە جۆرێک هەندێ لە مێژونووسانی هونەر قوتابخانەی باوهاوس بە درێژکراوەی فوتوریزم لەقەڵەمدەدەن.

لە ساڵی ١٩٨٦دا لە شاری ڤینیسیا پێشانگایەکی گەورەی هونەریی بۆ کارە گرینگەکانی فوتوریزم کرایەوە، ئەم پێشانگایە دەریخست کە کاریگەری فوتوریزم لە دوای خۆی و لەسەر کۆی بەشەکانی هونەر لەوانە مۆسیقاو شانۆش ئێجگار گەورەبووە. ئەم پێشانگایە تەواو ئەوەی ئاشکراکرد کە هونەرمەندانی دوای جەنگی جیهانی دووەم زۆر لە ژێر کاریگەری ناوەڕۆکە فیکرییەکەی مارینێتی دا بوون سەبارەت بە «وزەو جوڵاندنەوە». ئەم کاریگەرییە درێژبۆتەوەو تاسەر

کەسانی وەک «لۆچیو فۆنتا« و «کۆرت شڤێتەر» و «یۆزێف بۆیز»یش گەیشتووە. گەر سەیری تەوەرەکانی وەک «کاریگەری تەکنیک لەسەر هونەر» یاخود « هونەرو ژیان» یاخود «هونەرمەندو دەسەلات» بکەین، دەبینین کە سەرچاوەکانی فوتوریزم لەم ئاستانەوە کاریگەرییەکی قووڵی لەسەر ئەو هونەرمەندانەی دی جێهێشتووە.

سەرچاوەکان

1. Volkmar Esser: Klassische Moderne von Matisse und Picasso bis Klee. Herrsching.
2. Karl Ruhrberg: Die Malerei unseres Jahrhunderts.
3. Horst Richter: Geschichte der Malerei im 20 Jahrhundret. Köln, 1985.
4. Thomas Suppe: Über Futurismus und Religion.

ئەم وتارە لە چوارچێوەی سیمینارێکدا لە ژێر ناونیشانی
Gestaltung von Aggression und Gewalt in Psychotherapie und bildende Kunst des 20 Jahrhunderts.
لە (زانکۆی کۆلن)، لە ساڵی ١٩٩٨دا پێشکەشکراوە. شایانی باسە ئەم سیمینارە بە سەرپەرشتی پرۆفیسۆر (A. von Geraevenitz.) براوەبەڕێوە.

5. H.H: Arnason: The History of modern art.
6. Erich Müller: Moderne Malerei. Sehen und Verstehen.

دوو تێبینی بۆ ئەو نوسەرە ئازیزانەی بابەت بۆ ڕەهەند دەنێرن:

١ ـ تکا لە هەموو ئەو نووسەرانە دەکەین کە بابەت بۆ ڕەهەند دەنێرن، بابەتەکانیان پێشتر لە هیچ گۆڤارو ڕۆژنامەو بڵاوکراوەیەکی دیکەدا بڵاونەکردبێتەوە.
٢ ـ ڕەهەند تا ئەو ئاستەی بۆیکرابێت، هەوڵیداوە پەیڕەوی ڕێنووسێکی تایبەت بکات. بۆیە بە مافی خۆی دەزانی ڕێنووسی ووتارەکان لەگەڵ ڕێنووسی گۆڤارەدا یەکبخات. گەر دەستکارییەکانیش فۆرمی کورتکردنەوە یان پێشنیاری تری لەخۆیگرت، پەیوەندی بەنووسەرەکانەوە دەکرێت. بۆیە تکا لەو براو خوشکانە دەکەین کە دەیانەوێت ڕەهەند لە داهاتوودا، لە کاتی بڵاوکردنەوەی بابەتەکانیان هیچ جۆرە دەستکارییەکی نووسینەکانیان نەکات و کۆی بابەتەکانیان وەک خۆی بڵاوبکاتەوە، بەنامەیەک لەگەڵ نووسینەکانیاندا ئاگادارمانبکەنەوە.

ڕەهەند